

GRZEGORZ WĘŁAWOWICZ

O nowe miejsce strategii rozwoju w polityce miejskiej, z perspektywy badań porównawczych miast Europy Środkowej

Zarys treści: Prezentowany artykuł zawiera wyniki z badań przeprowadzonych w ramach międzynarodowego projektu ReNewTown nad miastami postsocjalistycznymi Środkowej Europy oraz refleksje z tzw. „badań uczestniczących”, w których autor uczestniczył jako planista przestrzenny w Urzędzie Miasta Krakowa podczas prac nad krakowskim Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Badania te oraz wcześniejsze doświadczenia badawcze pozwoliły zaproponować zmianę miejsca strategii rozwoju miasta w zarządzaniu jego przestrzenią poprzez zwiększenie udziału mieszkańców miast w zarządzaniu, zgodnie z koncepcją współzarządzania. Dla polskich dokumentów normujących strategię miasta zaproponowano cztery główne priorytety: wzmacnianie społeczeństwa obywatelskiego i rozwoju kapitału ludzkiego, polepszanie warunków do podejmowania działalności gospodarczej, poprawę warunków mieszkaniowych i jakości krajobrazu miejskiego, zadbanie o rozwój zrównoważony i energooszczędny.

Słowa kluczowe: strategia miasta, miasto postsocjalistyczne, współzarządzanie, partycypacja społeczna, społeczeństwo obywatelskie

Wprowadzenie

Podjęte w ostatnich latach prace nad ukształtowaniem polityki miejskiej w Polsce odzwierciedlają konieczność stawiania czoła współczesnym wyzwaniom stojącym przed planistami przestrzennymi, tj. zapoczątkowania procesu przywracania ładu przestrzennego w skali całego kraju, ale również w skali miejskiej. Istotnym impulsem do zapoczątkowania tego procesu

stało się ukierunkowanie polityki terytorialnej UE na zagadnienia miejskie. Podstawowym zagadnieniem w kształtowaniu polityki miejskiej w Polsce jest konieczność szerokich zmian roli studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego (SUiKZP) i miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (MPZP) (Chmielewski, Węclawowicz 2010). Wydaje się konieczne często postulowane (Belof 2013, 2014) przejście od tradycyjnego rządu (ang. *governing*) do zarządzania (ang. *governance*). Należy jednak stwierdzić istnienie silnych ograniczeń w realizacji koncepcji zarządzania partycypacyjnego, które wynikają z braku zaufania do władz samorządowych oraz nieczytelnego systemu planowania przestrzennego dającego sprzeczne sygnały mieszkańcom i inwestorom. Klasycznym przykładem takiej sytuacji są tzw. warunki zabudowy, które pozwalają na zabudowę, gdy tymczasem plany miejscowe tworzone na podstawie SUiKZP mówią o ochronie danego terenu (Węclawowicz, Brzosko-Sermak 2010).

Powszechna świadomość koniecznych zmian polityki przestrzennej i ukształtowania polityki miejskiej wspierana jest wynikami licznych badań informacyjno-diagnostycznych oraz analiz stanu i uwarunkowań planistycznych w gminach. Dobrym przykładem mogą tu być badania wykonywane od kilku lat w IGiPZ PAN w Warszawie pod kierunkiem P. Śleszyńskiego (Śleszyński i in. 2007, 2012), liczne prace Instytutu Rozwoju Miast w Krakowie, artykuły publikowane w „Przeglądzie Urbanistycznym” i wielu innych czasopismach. Szczególne znaczenie diagnostyczne, postulujące podjęcie działań, posiada *Raport o ekonomicznych stratach i społecznych kosztach niekontrolowanej urbanizacji w Polsce* (<https://www.igipz.pan.pl/aktualnosci-zgmil/raport-ekonomiczny-2013.html>).

W prezentowanym rozdziale przedstawiono wyniki porównawczych badań empirycznych przeprowadzonych w wybranych miastach i kilku dzielnicach miast Europy Środkowej. Badania te realizowane były w ramach projektu ReNewTown (<http://www.renewtown.eu>).

Wychodząc od koncepcji miasta postsocjalistycznego jako produktu transformacji społeczno-politycznej i gospodarczej po 1989 r., we wspomnianym projekcie skoncentrowano się na podstawowym problemie: co zrobić z miastem postsocjalistycznym i jak dostosować je do współczesnych wymogów cywilizacyjnych.

Odwołano się również do doświadczeń praktycznych w skali jednego miasta, tzw. badań uczestniczących zrealizowanych w formie kilkuletniej pracy (2008–2011) nad Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Krakowa (Chmielewski i in. 2013). Udział autora w zespole przygotowującym ekspercki projekt Koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju do roku 2033 (Korcelli i in. 2010), oraz w przygotowaniu raportu wprowadzającego dla Ministerstwa Rozwoju Regionalnego na potrzeby przeglądu Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju krajowej polityki miejskiej w Polsce (Węclawowicz i in. 2010) pozwoliły na nowe spojrzenie na problematykę kształtowania polityki miejskiej w skali krajowej i globalnej.

Celem prezentowanego artykułu jest zwrócenie uwagi planistów przestrzennych i władz samorządowych na tworzenie strategii rozwoju miasta jako efektywnego narzędzia wzmacniającego koncepcję planowania partycypacyjnego, określanego w ubiegłych dekadach za pomocą pojęcia *coillaborative planning* (Healey 1997). Na istnienie takiego zapotrzebowania w miastach Polski wskazuje praktyka planistyczna charakteryzująca się brakiem możliwości wypracowania trwalszych koncepcji zagospodarowania przestrzennego miast (Chmielewski i in. 2013).

Na tym tle międzynarodowe badania porównawcze nad kształtowaniem strategii dla miast postsocjalistycznych (Węclawowicz 2013) wskazały na istnienie podobnych problemów w pozostałych krajach Europy Środkowej. Wskazały również, że – poza zmianami legislacyjnymi w skali krajów i usprawnienia działalności samorządów – najważniejszym celem planowania strategicznego powinno być sprzyjanie tworzeniu się społeczeństwa obywatelskiego i zwiększenie kapitału społecznego. Realizacja takiego nadrzędnego celu wydaje się najlepszym gwarantem trwałego polepszenia warunków życia i uzyskania ładu przestrzennego w miastach.

„Badania uczestniczące” w Krakowie

Doświadczenia krakowskie uświadomiły badaczom mankamenty i brak myślenia strategicznego wśród lokalnych polityków i urbanistów

kształtujących przestrzeń tego miasta. Należy przyznać, że nie jest to tylko problem Krakowa, ale również znacznej części miast Polski. Strategiczne podejście do kształtowania przestrzeni miast zdominowane jest bieżącymi potrzebami, naciskami politycznymi różnych grup interesu, aktualnymi wydarzeniami społecznymi, a zwłaszcza uszczerbkami i niekonsekwencjami prawnymi w systemie planowania w Polsce (Chmielewski i in. 2013). Badania i prace nad studium w Krakowie wskazały np. na problem niedoprecyzowania roli dokumentu SUIKZP w stosunku do Miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (Chmielewski, Węclawowicz 2010).

W Krakowie istotnym problemem jest przygotowanie Studium jako dokumentu nie o charakterze propagandowym, zazwyczaj jednej opcji politycznej, ale będącego wynikiem konsensusu osiągniętego w ramach rzeczywistej partycypacji społeczności lokalnej. W rzeczywistości dokument Studium, ma ograniczone możliwości regulacyjne, które są pozbawione czynników stymulujących rozwój miasta, nie jest on w stanie zapobiegać chaosowi przestrzennemu oraz nie rozstrzyga narastających w przestrzeni miasta konfliktów, np. poprzez przekształcanie w sposób spontaniczny struktury miasta, przez co generuje powstawanie barier rozwojowych w przyszłości. Badania o charakterze uczestniczącym pozwoliły autorowi doświadczyć iluzoryczności tzw. partycypacji społecznej w kształtowaniu polityki przestrzennej miasta. Formalnie wypełnione zadania (związane z konsultacjami społecznymi) w ograniczonym stopniu związane były ze świadomym kształtowaniem polityki przestrzennej miasta. Władze samorządowe zasadniczo nie były zainteresowane sprawą, poza jej elementami kontrowersyjnymi, których nagłośnienie mogło przysporzyć nowego elektoratu. W świadomości mieszkańców, do których nie dotarła rzetelna informacja o dylematach planistyczno-rozwojowych miasta, w większości działania i postulaty miały charakter jednostkowy. Na przykład we wnioskach dotyczących Studium wnioskodawcy zainteresowani byli jedynie zabezpieczeniem swojej własności lub stworzeniem warunków do ich intratnej sprzedaży.

W rezultacie można postawić tezę, że ani Strategia rozwoju miasta ani SUIKZP nie są dokumentami, za pomocą których można w pełni kształtować długofalową wizję rozwoju. Przy zmianie ekipy rządzącej miastem ciągłość w planowaniu przestrzennym jest zrywana. Polityka przestrzenna, stawiana

obok polityki gospodarczej i polityki społecznej, jest najsłabszym „graczem” ogólnej polityki rozwoju; ma negatywne konsekwencje dla ładu przestrzennego i jakości życia w miastach. Podstawowym mankamentem systemu planowania przestrzennego jest odejście (w prowadzeniu polityki o charakterze publicznym, w tym oczywiście polityki przestrzennej) od opierania podejmowanych decyzji na obiektywnych informacjach o zachodzących zjawiskach, czyli od prowadzenia polityki opartej na dowodach (tzw. *evidence-based policy*), a podporządkowanie jej partykularnym i krótkotrwałym interesom grupowym.

Badania porównawcze w wybranych miastach i dzielnicach miast Europy Środkowej

Badania w ramach projektu ReNewTown zatytułowane „*Nowe miasto postsocjalistyczne: konkurencyjne i atrakcyjne*” finansowane były przez okres od kwietnia 2011 do marca 2014 r. w ramach Programu dla Europy Środkowej. Miały one na celu znalezienie generalnej odpowiedzi na pytanie, co zrobić z miastami postsocjalistycznymi Europy Środkowej i Wschodniej.

Przeprowadzone badania społeczne i rynkowe oraz wyniki analiz „dobrych praktyk”, sprawozdania i raporty zostały podsumowane, a następnie udostępnione w internecie w języku angielskim na stronie projektu: www.renewtown.eu/, a w języku polskim w dwóch artykułach (Węclawowicz, Wątorska-Dec 2012, 2013). Badania te stały się podstawą do podjęcia konkretnych, praktycznych działań w formie sfinansowania realizacji czterech projektów inwestycyjnych zlokalizowanych w dzielnicy Nowa Huta w Krakowie, w dzielnicy Jižní Mesto w Pradze (w Czechach), w mieście Velenje (w Słowenii), w mieście Hnúšť'a (Słowacja). Inwestycje te potraktowano jako przykłady modelowych rozwiązań konkretnych problemów dla danego miasta lub dzielnicy, obciążonych socjalistyczną przeszłością.

W przypadku Nowej Huty w Krakowie realizowany projekt inwestycyjny miał za zadanie zwiększenie oferty wydarzeń kulturalnych i społecznych oraz stworzenie miejsca na organizację takich działań. W Velenje (w Słowenii) inwestycja miała na celu polepszenie jakości przestrzeni publicznej między

blokami mieszkaniowymi. W przypadku dzielnicy Pragi czeskiej Jižní Mesto problemem było zmniejszenie bezrobocia, które starano się zredukować poprzez organizację ośrodka doradztwa biznesowego dla mieszkańców. Natomiast w Hnúšť'a (Słowacja) znaleziono nową funkcję dla budynku użyteczności publicznej wybudowanego w okresie socjalizmu.

W sumie analizie poddano kilkanaście typów modeli stosowanych w praktyce życia codziennego miast oraz ich efektywność i możliwości przeniesienia do innych krajów jako tzw. „dobrych praktyk” generujących zmiany i podnoszących jakość życia w miastach. Badając możliwości przeniesienia takich modeli, szczególną uwagę zwrócono na specyficzne potrzeby społeczne, polityczne i kulturalne społeczności lokalnych oraz warunki niezbędne do wdrożenia danego modelu. Poszczególne modele, jakkolwiek ściśle powiązane z głównymi celami strategicznymi danego miasta, posiadały w znacznym stopniu charakter operacyjny.

Pierwszy model generowania zmian w przestrzeni miasta dotyczył sposobów wzbogacenia oferty wydarzeń kulturalnych i społecznych w mieście lub dzielnicy. Drugi model działań obejmował sposoby poprawy jakości i uporządkowania przestrzeni publicznej między blokami mieszkaniowymi. Trzeci dotyczył działań w zakresie wspierania działalności i rozwoju małych przedsiębiorstw i firm działających w skali osiedli mieszkaniowych. Czwarty model związany był z poprawą atrakcyjności architektonicznej postsocjalistycznych budynków, a kolejny dotyczył poszukiwania dla nich nowych funkcji. Kolejne trzy modele działań miały na celu zwiększenie zaangażowania społeczności lokalnych w organizację lokalnych imprez i udział w nich, odbudowanie idei wolontariatu w poprawianiu wizerunku miasta oraz pobudzenie widzy o historii miasta i dzielnicy. Kolejny model, dziewiąty, dotyczył poprawy efektywności energetycznej starych budynków. Ostatnie modele dotyczyły:

- bezpośredniego zaangażowania lokalnej społeczności w procesy decyzyjne podejmowane przez władze miasta lub dzielnicy
- podziału odpowiedzialności między właścicieli i użytkowników odnośnie do dbania o budynki mieszkaniowe aktualnie zaniedbane, a powstałe w okresie socjalizmu.

Pomimo różnorodności sytuacji modelowych i różnych „dobrych praktyk” wspólnym sukcesem, zarówno na poziomie pojedynczego budynku

wielorodzinnego, kwartału ulic, jak i dzielnicy było zdeterminowane działanie jednej osoby, grupy osób lub ukształtowanego zespołu współdziałających osób, które były siłą napędową podjętych działań przez dłuższy okres. Drugim najważniejszym wspólnym czynnikiem sukcesu, bez którego większość zebranych modeli nie byłaby możliwa do zrealizowania, było wsparcie na poziomie lokalnych decydentów z grona władz samorządowych miasta.

O nowy styl kształtowania strategii rozwoju miasta

Po roku 1989 nastąpiła zmiana sposobu myślenia o miastach widzialnych poprzednio głównie jako produkt ideologii, tj. miast ukształtowanych przez 40 lat pod wpływem ideologii socjalizmu, a następnie przekształcanych pod wpływem nowych dominujących ideologii wolnego rynku i neoliberalizmu. Zwrócono większą uwagę na takie koncepcje, jak: miasto zwarte, *smart growth*, *smart cities*, miasta zrównoważone, *inclusive city*, *resilient city*, *just city*, *cittaslow*, nowa urbanistyka i wiele innych. Nową tendencją w strategiach opracowywanych po kryzysie gospodarczym ostatnich lat jest szczególnie uwzględnienie różnie definiowanej koncepcji konkurencyjności. Na przykład OECD (2011) skupia się na wspieraniu rozwoju opartego na tzw. „zielonym wzroście” lub „zielonej gospodarce”. Model rozwoju gospodarczego oparty na ekologicznych lub odnawialnych źródłach energii charakteryzuje się większą efektywnością i przynosi oszczędności gospodarcze, polepszając jednocześnie stan środowiska.

Odpowiedź na pytanie, co zrobić z miastem postsocjalistycznym będąca motywem przewodnim prowadzonych badań (w projekcie ReNewTown), wynika w znacznym stopniu z obserwacji i badania codziennej praktyki funkcjonowania miast w procesie transformacji politycznych, społecznych i gospodarczych Europy Środkowej i Wschodniej. Przeprowadzono szerokie badania porównawcze oraz skonfrontowano wyniki na licznych konferencjach, seminariach i dyskusjach, w czasie których konfrontowano swoją wiedzę z wiedzą ekspertów i praktyków bezpośrednio zaangażowanych w działalność samorządów na różnych szczeblach.

Ważnym wnioskiem jest również stwierdzenie, że zbyt doktrynalne i neo-liberalne podejście do kontroli samorządu lokalnego na poziomie miasta czy nawet powiatu wymaga ponownego rozważenia. Podporządkowanie funkcjonowania samorządów w społecznościach lokalnych teoriom rynkowym wydaje się zbyt radykalne, szczególnie w kontekście europejskim. Miasta na naszym kontynencie podążały historycznie za różnymi ścieżkami rozwoju, które wzbogaciły ich różnorodność kulturową i lokalną odrębność oraz specyfikę regionalną. Ta różnorodność jest wynikiem stałej interakcji zachodzącej w wyniku wzajemnego oddziaływania państwa, rynku, lokalnej kultury i tradycji, które w przypadku dziedzictwa kulturowego mają zarówno pozytywne, jak i negatywne konsekwencje.

W tym kontekście warto przypomnieć, że władza lokalna nie dysponuje wszystkimi zasobami (ekonomicznymi i prawnymi) niezbędnymi do osiągnięcia swoich celów. Dlatego też współpraca mieszkańców (najlepiej jako części społeczeństwa obywatelskiego) powinna stać się główną zasadą działalności władz lokalnych. Pierwszym krokiem na tej drodze powinno być zbudowanie zaufania pomiędzy autorami strategii, planistami przestrzennymi a społecznością lokalną, a następnie przedyskutowanie i uznanie potrzeb i preferencji takiej społeczności.

W praktyce władze lokalne powinny przyjąć proaktywne modele zarządzania w celu poprawy spójności i współpracy w ramach społeczności lokalnej, które oddziałują w widoczny sposób na sytuację społeczną i ekonomiczną miasta. Władze lokalne powinny również położyć nacisk na promowanie i wspieranie lokalnej przedsiębiorczości, a nie koncentrować się wyłącznie na przyciąganiu inwestycji zewnętrznych. Wzmocnienie od wewnątrz, powinno urozmaicać lokalną gospodarkę, zamiast przyciągać duże przedsiębiorstwa lub przemysł z zewnątrz. Obowiązkiem samorządu jest uznanie faktu, że stworzenie wysokiej jakości życia dla wysoko wykwalifikowanych pracowników jest warunkiem wzrostu gospodarczego dzielnicy lub miasta i poprawia jego konkurencyjność; jest to również podstawowy element zapobiegania nadmiernej emigracji z miasta.

Według teorii reżymów miejskich (Stoker 1998) czy teorii organizacji możliwe jest utworzenie koalicji obywateli, inwestorów lokalnych i zewnętrznych oraz lokalnych władz mającej na celu racjonalne kształtowanie miasta

(Mossberger i in. 2012). Sukces takich działań może być jednak silnie zróżnicowany w zależności skali partycypacji społeczności lokalnej w sprawach miejskich oraz procesów politycznych i kulturalnych zachodzących w mieście. Szczególne znaczenie posiada koncepcja przechodzenia od rządzenia przez samorząd (*local government*) do bardziej ogólnej koncepcji zarządzania partycypacyjnego (*governance*).

Uporządkowanie przestrzeni w miastach postsocjalistycznych wymaga nowego podejścia do planowania przestrzennego oraz tworzenia strategii w różnych układach przestrzennych w formie długoterminowych planów rozwoju. Plany przestrzenne i strategie rozwoju powinny być zintegrowane w układzie hierarchicznym od najniższego do najwyższego poziomu, tj. od poziomu społeczności lokalnej lub sąsiedztwa do skali dzielnicy miasta i powiatu, a następnie do skali miast małych, średnich i dużych oraz obszarów metropolitalnych i miejskich systemów na poziomie regionalnym i krajowym.

Niestety, problemy miast w Europie Środkowej wynikają nie tylko z postsocjalistycznego dziedzictwa, ale również z braku polityki w zakresie zarządzania rozwojem miasta. W przypadku Polski szczególnie negatywne znaczenie ma brak polityki mieszkaniowej w skali krajowej i nowoczesnego prawodawstwa, które mogłoby zapobiec nadmiernemu i niekontrolowanemu rozlewaniu się miast.

Pierwszym krokiem na drodze do ukształtowania nowoczesnego myślenia strategicznego dla rozwoju miast jest tworzenie grupy mieszkańców wspierających uzgadnianą strategię rozwoju. Powinno się stworzyć skuteczną koalicję polityczną wokół pragmatycznych celów częściowych dla strategii rozwoju dla miasta lub dzielnic. Powstanie takiej koalicji wymaga utworzenia sojuszu politycznego, składającego się z różnych grup interesów i wielu grup społecznych zainteresowanych również przyciągnięciem potencjalnych sojuszników. Na przykład, włączenie różnych miejskich ruchów społecznych jako sojuszników wspierających realizację strategii rozwoju pozostaje często niezrealizowanym zamierzeniem. Pewną nadzieją na zmianę takiej sytuacji można wiązać z zapoczątkowaniem eksperymentów z tzw. budżetem partycypacyjnym.

Wnioski dla polskich miast

Główne cele strategiczne rozwoju każdego miasta mają podobny charakter i mogą być klasyfikowane jako gospodarcze, społeczne, środowiskowe i polityczne (zwłaszcza w odniesieniu do sposobów zarządzania). Należy nadmienić, że nie ma standardowej strategii rozwoju, która rozwiązywałaby wszystkie specyficzne problemy lokalne. W procesie powstawania strategii konieczne jest skupienie uwagi na najważniejszych celach działania definiowanych w kategoriach możliwie ogólnych.

Założenia i cele strategiczne należy sformułować w taki sposób, aby ich realizacja była wspierana przez działanie naturalnych sił rynkowych. Na przykład, uwarunkowania rynkowe mogą nie sprzyjać pewnym typom działalności gospodarczej w danym otoczeniu miejskim. W związku z tym wspieranie takiej działalności w takim miejscu i czasie jest nie efektywne, generuje potencjalne straty, obniżając rentowność i szansę na sukces. Zgodnie z tzw. „złotą regułą” każdej dobrej strategii, która mówi że powinno się formułować tylko niewielką liczbę najważniejszych celów (Rumelt 2013), dla miast postsocjalistycznych zaproponowano przedstawione poniżej cztery główne cele, które w pełni można zastosować w przypadku miast polskich.

Po pierwsze, tworzenie się społeczeństwa obywatelskiego oraz rozwój kapitału ludzkiego mogą być traktowane jako podstawowy cel strategii miejskiej. Tak postrzegany cel główny powinien być traktowany jako warunek wstępny dla pomyślnej realizacji pozostałych celów strategicznych.

Drugi cel powinien dotyczyć gospodarki lokalnej, wraz z zagadnieniami rynku pracy ze szczególnym uwzględnieniem tworzenia nowych miejsc pracy i rozwiązywania problemów bezrobocia. Realizacja tak sformułowanego celu jest silnie związana z jakością siły roboczej zamieszkującej w danym mieście, czyli generalnie z dostępnością zasobów kapitału ludzkiego. Dlatego też warunkiem wstępnym, promowanego często w większości strategii miejskich rozwoju gospodarki opartej na wiedzy, jest istnienie wysokiej jakości zasobów ludzkich w danym mieście. Szczególne znaczenie ma fakt istnienia społeczeństwa obywatelskiego, co sprzyja rozwojowi wydajnej działalności gospodarczej, a następnie sprzyja realizacji trzeciego celu strategii, tj. podnoszenia jakości warunków mieszkaniowych i krajobrazowych środowiska

miejskiego. Istnienie silnych sprzężeń zwrotnych pomiędzy wymienionymi elementami (społeczeństwem obywatelskim, aktywnością gospodarczą, warunkami mieszkaniowymi i środowiskowymi) ma bezpośredni i korzystny wpływ na jakość życia w danym mieście.

Strategicznym celem rozwoju o charakterze ogólnym, ściśle powiązanim z poprzednimi celami, jest również rozwój zrównoważony skoncentrowany w pierwszym rzędzie na efektywnym i oszczędnym wykorzystaniu energii. Zagadnienie to w coraz większym stopniu staje się kluczowym czynnikiem wpływającym na polepszenie warunków życia mieszkańców miast.

Wybrane powyżej cele strategiczne mogą stać się podstawą utworzenia ogólnej strategii długoterminowej, w której unika się podziałów na sektory (np. gospodarcze) i która jest spójna w kategoriach społecznych, ekonomicznych i politycznych. Jedną z głównych koncepcji, która musi być zintegrowana z proponowaną strategią, jest tzw. „terytoryzacja” polityki rozwoju. Strategia rozwoju powinna być bezpośrednio związana z lokalnymi problemami miasta. Stąd pojęcie terytorialna lub lokalna strategia rozwoju zostało przyjęte jako alternatywa dla centralizowanego podejścia korzystającego z przyjmowanego dotychczas czysto ekonomicznego podejścia z podziałem na sektory gospodarki i rodzaj zarządzania.

Inną istotną koncepcją konieczną w dyskusjach nad tworzeniem strategii rozwoju jest poważne traktowanie koncepcji subsydiarności. Koncepcja ta, określana również jako idea pomocniczości, jest przecież jednym z ważnych fundamentów społeczeństwa obywatelskiego.

Przyjmuje się, że wszystkie wymienione powyżej główne cele strategii rozwoju, wraz z ich układem hierarchicznym, służą poprawie warunków życia w miastach. Strategie te powinny być jednak zintegrowane z planami strategicznymi w skali dzielnic, miasta, regionu, kraju, a nawet całego obszaru Unii Europejskiej. Przedstawione wnioski zgodne są również z rekomendacjami przedstawionymi w ekspertyzie przygotowanej przez OECD w 2011 r., a dotyczącej oceny polityki miejskiej w Polsce.

Literatura

- Belof M., 2013, *Teoria a praktyka planowania regionalnego*, Wydawnictwo: Politechnika Wrocławska.
- Belof M., 2014, *Współczesne wyzwania planowania przestrzennego*, Laboratoria multi-level governance. Visegrad Fund, TUP, Wrocław, 25–29.
- Chmielewski J.M., Węclawowicz G., (red.), 2010. *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego a Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego*, Biuletyn KPZK PAN, z. 245, Warszawa.
- Chmielewski J.M., Węclawowicz G., Degórska B., Bartoszczuk W., Brzosko-Sermak A., 2013, *Kraków: Wyzwania rozwojowe polityki przestrzennej* Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej.
- Healey P., 1997, *Collaborative Planning*, Palgrave, Houndmills.
- Korcelli P., Degórski M., Drzazga D., Komornicki T., Markowski T., Szlachta J., Węclawowicz G., Zaleski J., Zaucha J., 2010, *Ekspercki projekt Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do roku 2033*, Studia KPZK PAN, Warszawa.
- Mossberger K., Clarke S.E., John P. (red.), 2012, *The Oxford Handbook of Urban Politics*, Oxford University Press.
- OECD 2011, *OECD Urban Policy Reviews: Poland*, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264097834-en>
- Raport o niekontrolowanej urbanizacji, <https://www.igipz.pan.pl/aktualnosci-zgmil/raport-ekonomiczny-2013.html> (dostęp: 10.05.2015)
- ReNewTown, <http://www.renewtown.eu> (dostęp: 10.05.2015)
- Rumelt R. P., 2013, *Dobra strategia zła strategia. Czym się różnią i jakie to ma znaczenie*, MT Biznes, Warszawa.
- Stoker G., 1998, *Regime theory and urban politics* [w:] H. Judge, G. Stocker, H. Wolman (red.) *Theories of urban politics*, Thousand Oaks, CA Sage, s. 54–71.
- Śleszyński P., Bański J., Degórski M., Komornicki T., Więckowski M., 2007, *Stan zaawansowania planowania przestrzennego w gminach*, IGiPZ PAN, Prace Geograficzne, nr 211, Warszawa.
- Śleszyński P., Komornicki T., Solon J., Więckowski M., 2012, *Planowanie przestrzenne w gminach*, IGiPZ PAN, Wydawnictwo Akademickie Sedno, Warszawa.
- Węclawowicz G., Łotocka M., Baucz A., 2010, *Rozwój miast w Polsce. Raport wprowadzający Ministerstwa Rozwoju Regionalnego opracowany na potrzeby przygoto-*

wania przeglądu OECD krajowej polityki miejskiej w Polsce, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa.

Węclawowicz G., Brzosko-Sermak A., 2010, *Problemy w określeniu oczekiwań związanych ze Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego, na przykładzie Krakowa*, Biuletyn KPZK PAN, z. 245, Warszawa, 44–55.

Węclawowicz G., 2013, *Transnational Development Strategy for the Post-socialist cities of Central Europe*, Polish Academy of Sciences, Institute of Geography and Spatial Organization, Warsaw, <http://www.renewtown.eu>

Węclawowicz G., Wątorska-Dec M., 2012, *Kształtowanie nowego oblicza postsocjalistycznych miast Europy Środkowo-Wschodniej*, Przegląd Geograficzny, t. 84(4) 639–647.

Węclawowicz G., Wątorska-Dec M., 2013, *Polepszanie warunków życia w miastach Polski i Europy Środkowej i w ich post-socjalistycznych dzielnicach wg koncepcji projektu ReNewTown*, Studia Miejskie, t. 12, Opole, 35–44.

New places of urban strategies, from the comparative perspectives of research on Central European cities

Summary

The chapter concern the mains findings and general conclusion from the “participant observation” of author - as a planner in the mayor office of Kraków, and research from the international project ReNewTown aimed on the improvements of the living conditions in the post-socialist cities of Central Europe. This experience generate the proposal for the increase of the urban inhabitant participation in the spatial planning and reformulation the place of urban strategy as a element of governance concept. The general urban strategy for polish cities has been proposed as: formation of civil society and expansion of human capital, expanding and improving economic activity, improving the quality of housing and of landscape, sustainable development and energy efficiency.

Keywords: urban strategy, post-socialist cities, governance, participation, civil society

Grzegorz Węclawowicz

Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania

Polska Akademia Nauk

ul. Twarda 51/55, 00-818 Warszawa

g.wecla@twarda.pan.pl